

Selma Lagerlöf: Tal vid Sophie Elkans grav

Talare

Selma Lagerlöf
Författare

Datum

8 april 1921

Plats

Göteborg

- 1 Vi läste en gång, Sophie Elkan, du och jag tillsammans om ett land,
där det var brukligt, att omkring en döendes läger samlade sig släktingar
och vänner för att med hög röst samtala om alla de goda gärningar
den döende hade utfört, om hans tapperhet och dygder, om
5 de fröjder livet hade bjudit honom, för att sålunda, så mycket de
förmådde göra hans sista stunder rika på lycka och ljus.

- Jag minns hur mycket detta tilltalade dig, och jag för min del, jag
tänkte, att om det bleve jag, som sutte bredvid dig i din sista stund,
10 då skulle jag minnas detta. Jag skulle luta mig intill dig och viska i
ditt öra om ditt livs härlighet.

- Och vi skulle ha rest, Sophie Elkan, vi skulle ha sett jordens skönaste
trakter om igen, vi skulle ha stått inför de ädlaste verk, som
15 konsten äger, vi skulle ha levat oss in i gammal och ny historia. Vi
skulle ha glidit utför Nilen, vi skulle ha åkt i månsken över Libanons
berg.

- Och vi skulle ha skrivit böcker. Du skulle ha suttit på dina bibliotek
20 och forskat, och sedan skulle du ha kommit till mig och visat
dina fynd. Vi skulle som i forna dagar ha diskuterat planer, prövat
och förkastat. Åter skulle det konstnärliga arbetets oförvanskliga
glädje ha genomstrålat ditt sinne.

- 25 Vi skulle också ha genomlevat fredliga, stilla, lättjefulla vilodagar
i våra hem eller kanske helst vid en havsstrand. Vi skulle ha läst
och njutit av diktens storverk, eller ock skulle vi bara ha fröjdat oss
åt jordens och havets skönhet.

- 30 Och vi skulle ha farit på gästabud, Sophie Elkan. Jag tyckte alltid

mycket om att se dig färdas ute bland människor. Vilka glädjens
ögonblick, då din kvickhet blixtrade, då allas blickar hängde vid
dina läppar! Vi skulle ha gästade det Warburgska hemmet i Göteborg
35 och i Stockholm, vi skulle ha genomlevat somrar på Nääs, då människor
från hela världen samlades i dess slottssalar.

Och vi skulle åter ha upplivat våra långa samtal, dina odödliga
historier skulle jag återföra i ditt minne. Vi skulle ha skrattat åt
40 den lilla Sophie Salomon, som alltid råkade så illa ut. Vi skulle ha
smålett åt den unga Sophie Elkan, som var så lycklig och avgudad.

Dina vänner, dina goda, härliga vänner, döda som levande, skulle
jag ha församlat omkring dig. Dina goda tjänare, döda som levande
45 skulle jag ha framfört för ditt minne. Och det välsignade, heliga
minnet av henne, som alltid var dig kärast, av din mor, skulle
ha kommit och hugsvalat dig,

Så skulle jag ha kunnat fortsätta att tala med dig om ditt livs rikedom
50 och härlighet, men kanske att du med en åtbörd av otålighet
skulle ha vinkat åt mig att tåga. Inte hade ditt liv varit idel ljus.
Det hade bjudit dig mer sorg och lidande än de flesta människor
hade provat.

55 Då skulle jag ha svarat: »Det har alls inte varit så, Sophie Elkan.
Livet har inte varit hårt eller grymt mot dig, det har endast velat
pröva din kärlek.

Minns du den tiden, då du var en liten tös, hur du allaredan då
60 älskade livet så högt, att du hoppades, att i din tid skulle uppfinnas
ett botemedel mot döden, så att du skulle få stanna kvar i denna
tillvaro för beständigt.

Och livet, jordens arma, försmädade liv, var inte vant vid en sådan
65 kärlek. Till en början skänkte det dig till lön alla goda gåvor.
Efter din glada ungdom gjorde det dig till en älskad maka och lycklig
mor. Och för varje dag, som gick, hörde det ditt hänförda: 'O,
liv, liv, vad jag älskar dig!'

Men då fruktade livet, att det var endast i medgång och lycka,
som du älskade det. Och det satte dig på prov för första gången. Det
tog ifrån dig man och barn, gjorde din tillvaro ensam och arm, och
sedan vände det sig mot dig med en fråga: 'Älskar du mig ännu?'

75

Du låg som en sårad och fallen, men på livets fråga svarade du
alltjämt: 'Ja, liv, du vet, att jag älskar dig!'

80

Och i kraft av din kärlek till tillvaron reste du dig ur din vanmakt
och förtvivlan. Du kom ut ur ditt sorgehus med en egendomlig
skönhet över ditt ansikte, med vemodets stämpel på din
varelse, en mognad kvinna och ändå ett lättroat barn. Du sökte
dig fram till nya områden av livet, du började dikta. Du vann vänskap,
kärlek, erkännande och åter viskade du till livet: 'Liv, liv, vad
jag älskar dig!'

85

Men åter började livet att undra såsom förr, åter ville det pröva
dig. 'Älskar hon mig endast därför att det går henne väl?' undrade
det. Och nu sände det hård tärande sjukdom över dig själv.

90

'Genom fruktans och kvalens natt måste du vandra för att få leva',
sade det. 'Visa nu om du verkligen älskar mig?'

95

Och du hade ett mycket ängsligt hjärta, men du fann mod och
tålamod genom din stora kärlek. Men åter hade du genomgått en
ny död och en ny födelse. En ny människa kom fram, mäktigare
och klokare, starkare, muntrare och än mera vidsynt.

100

Du upptog ditt diktarbete med allvarligare lust och djupare insikt.
Du valde att skriva om människor som hade börjat sitt liv med
alla goda gåvor omkring sig, men som livet sedan kastat ur sadeln.
Det var något i detta, som du ville förklara och upphöja.

105

Och du vann ökat erkännande, du började få en smula förtroende
för framtiden. Du blickade fram mot lugna, arbetsfyllda år,
förljuvade av forskning och diktning och åter viskade du: 'O liv,
liv, vad jag älskar dig.'

Men livet kunde ännu inte tro dig. Det lade sin hand på dina

110 ögon. Det hotade dig med blindhet och mörker. Det drev dig bort
från arkiven och biblioteken. Det drev dig bort från ditt arbetsbord.

Och på samma gång, som om detta inte skulle vara nog, visade
sig livet för dig i sin mest avskräckande gestalt. I förkrossande
115 olyckor med svek, med grymhet, med barbari, levdes jordens liv
under fyra förfärliga år. I fyra år fylldes dina öron av världskrigets
verop, nederlaget hotade vad du älskade. Din dag gjordes till fruktan
och lidande. Och åter stod livet där med sin eviga fråga: 'Se sådan
är jag. Kan du ännu älska mig?'

120 Och i trosvis lidelse svarade du alltjämt: 'Liv, jag kan aldrig upphöra
att älska dig.' Ty du bar inom dig en visshet om att ett stort
mysterium låg under vad som skedde. Det inre ljuset växte hos
dig, din själs skarpsynthet blev nästan förfärande. Din ande tycktes
125 omfatta hela världen, du fick förstånd och vishet och snille mer
än vanliga dödliga.

Och, sålunda har det fortgått allt till det sista. Alltid har du älskat.
Alltid har livet prövat dig, men ur varje prov har du utgått större,
130 ännu mer livsduglig, ännu mer livsdyrkande än förut.»

Se, på detta sätt, tänkte jag mig, att jag skulle tala med dig, om
jag hade fått sitta vid din dödsbädd. Om det hade blivit mig givet
att med mitt stilla tal om livets härlighet vagga dig in i dödsslummern.
135

Men det blev inte så, och det var heller inte nödvändigt. Ty det
vill tyckas, som om livet äntligen hade prövat dig nog och kommit
till visshet om din kärlek. Det befriade dig från att genomgå
dödens fasa.

140 Det var din goda lön till din tjänarinna, o liv! Utan plågor, utan
ångest förde du henne, som så ofta bävat för döden, över till den
andra stranden. Då hon vaknade ur dödssömnen, strålade mot
henne det eviga livets dag. Och nu ser hon dig framför sig, liv, utan
145 vank och brist, i den skönhet, som hon visste vara din, om hon endast
en gång finge se dig i din rätta skepnad och inte endast som
hittills som en förvirrad och vanställd dröm.

150

Källa

<div>Manuskript hämtat från Lagerlöf, Selma, 1858-1940. - Tal / Selma Lagerlöf; textkritisk utgåva utgiven av Petra Söderlund och Ilaria Tedde; inledning av Brigitte Mral; huvudredaktör: Petra Söderlund (2025-10-14).</div>

155

Taggar

1920-tal, 1921, Författare, Kvinna, Minnestal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/selma-lagerlof-tal-vid-sophie-elkans-grav>

160

165

170

175

180

185